

**Chambre
des Représentants**

SESSION 1962-1963.

12 FÉVRIER 1963.

PROPOSITION DE LOI

portant création d'une Commission Nationale pour la promotion de l'enseignement de la seconde langue.

RAPPORT

FAIT AU NOM DE LA
COMMISSION DE L'EDUCATION NATIONALE
ET DE LA CULTURE (1),
PAR M. CUDELL.

MESDAMES, MESSIEURS,

La proposition de loi portant création d'une Commission nationale pour la promotion de l'enseignement de la seconde langue a été déposée le 9 novembre 1961 — il y a donc quinze mois — par M. Vanden Boeynants. Elle était, contresignée par MM. Lefèvre, Herbiet, Tindemans, De Saeger et Wigny.

Votre Commission ne l'a examinée que tout récemment, au cours de deux séances, l'une le 22 janvier, l'autre le 5 février 1963.

En présentant sa proposition, M. Vanden Boeynants a émis le vœu qu'elle soit examinée en dehors de tout esprit partisan. Selon l'auteur, l'objet de cette proposition est essentiellement technique. Elle a pour but de promouvoir une pédagogie plus efficace de l'enseignement de la seconde

(1) Composition de la Commission :

Président : M. Harmel.

A. — Membres : M. Berghmans, Mme Craeybeckx-Orij, MM. De Rijck, Eneman, Harmel, Otte, Peeters (L.), Servais, Mme Van Daele-Huys, MM. Verroken, Wirix. — Bracops, Collard (L.), Cudell, Dejardin, Denis, Mme Groesser-Schroyens, MM. Huysmans, Lacroix, Vanthilt, Vercauteren. — Destenay, Grootjans.

B. — Suppléants : Mme Devos, MM. Devos (R.), Loos, Smedts, Tanghe, Mme Verlaet-Gevaert. — MM. Deconinck (J.), Grandjean, Grégoire, Harmegnies, Hurez. — Vanderpoorten.

Voir :

192 (S.E. 1961) :

— N° 1 : Proposition de loi.

**Kamer
van Volksvertegenwoordigers**

ZITTING 1962-1963.

12 FEBRUARI 1963.

WETSVOORSTEL

tot instelling van een Nationale Commissie voor de bevordering van het onderwijs van de tweede taal.

VERSLAG

NAMENS DE
COMMISSIE VOOR DE NATIONALE OPVOEDING
EN DE CULTUUR (1), UITGEBRACHT
DOOR DE HEER CUDELL.

DAMES EN HEREN,

Het wetsvoorstel tot instelling van een Nationale Commissie voor de bevordering van het onderwijs van de tweede taal werd op 9 november 1961 — vijftien maanden geleden dus — door de heer Vanden Boeynants ingediend. Het werd medeondertekend door de heren Lefèvre, Herbiet, Tindemans, De Saeger en Wigny.

Uw Commissie onderzocht pas onlangs dit voorstel tijdens twee vergaderingen, de ene op 22 januari, de andere op 5 februari 1963.

Bij de indiening van zijn voorstel sprak de heer Vanden Boeynants de wens uit dat het onderzoek ervan zou geschieden zonder door partijgeest te worden beïnvloed. Volgens de indiener van dit voorstel is de inhoud essentieel van technische aard. Het doel ervan is het bevorderen van

(1) Samenstelling van de Commissie :

Voorzitter : de heer Harmel.

A. — Leden : de heer Berghmans, Mevr. Craeybeckx-Orij, de heren De Rijck, Eneman, Harmel, Otte, Peeters (L.), Servais, Mevr. Van Daele-Huys, de heren Verroken, Wirix. — Bracops, Collard (L.), Cudell, Dejardin, Denis, Mevr. Groesser-Schroyens, de heren Huysmans, Lacroix, Vanthilt, Vercauteren. — Destenay, Grootjans.

B. — Plaatsvervangers : Mevr. Devos, de heren Devos (R.), Loos, Smedts, Tanghe, Mevr. Verlaet-Gevaert. — de heren Deconinck (J.), Grandjean, Grégoire, Harmegnies, Hurez. — Vanderpoorten.

Zie :

192 (B.Z. 1961) :

— N° 1 : Wetsvoorstel.

langue grâce, notamment, à des méthodes nouvelles et plus spécialement audio-visuelles. La proposition n'a aucune portée politique; elle est d'intérêt national au sens le plus large du mot. Il faudrait qu'en fin d'études, nos étudiants aient une connaissance pratique convenable et suffisante de la seconde langue.

Il est vrai en effet, que la plupart des jeunes gens et des jeunes filles belges de la région homogène d'expression française qui choisissent le néerlandais comme seconde langue sortent de l'enseignement secondaire — moyen général, normal, technique — sans pouvoir pratiquer valablement le néerlandais.

Il en va, tout compte fait, de même des jeunes gens et des jeunes filles de la région homogène néerlandaise qui choisissent le français comme seconde langue. A l'issue de leurs études secondaires, ils ne peuvent pratiquer valablement le français. Les résultats ne sont d'ailleurs pas différents dans les régions de la frontière linguistique et à Bruxelles où la seconde langue est obligatoirement l'autre langue nationale. Après six années — sept dans l'enseignement normal — c'est, on en conviendra, nettement insuffisant.

Le Ministre de l'Education Nationale et de la Culture a rétorqué qu'on exagère souvent injustement les insuffisances de notre enseignement des langues vivantes en général et de la seconde langue nationale en particulier. Nous avons trop tendance à considérer que nous sommes sur ce plan, en retard par rapport aux pays étrangers. Des efforts réels et féconds sont réalisés actuellement dans de nombreuses écoles belges. Une inspection rénovée, jeune et moderne, s'y emploie systématiquement.

Il est, par exemple, inexact de dire qu'il est interdit à un Flamand d'enseigner le néerlandais en Wallonie et à un Wallon d'enseigner le français en Flandre. Il est exact, en revanche, qu'un Flamand doit subir un examen d'aptitudes en français avant de pouvoir enseigner le néerlandais en Wallonie et qu'un Wallon doit subir un examen d'aptitudes en néerlandais avant de pouvoir enseigner le français en Flandre.

Le Ministre a toutefois reconnu qu'il restait beaucoup à faire et que, dans cette optique, la proposition de M. Vanden Boeynants est justifiée.

Il a souligné l'intérêt qu'il y avait à associer au travail de la commission prévue, à la fois des spécialistes de toutes tendances et aussi des non-spécialistes.

Le Ministre a parlé de méthodes nouvelles, audio-visuelles spécialement, dont les résultats sont, de l'avis unanime, fort bons. Il a regretté de ne pouvoir, malgré son désir, les généraliser actuellement, faute de crédits...

Selon le Ministre, l'objet de la proposition de M. Vanden Boeynants ne peut être atteint sans légiférer. Le Ministre de l'Education Nationale et de la Culture et le Ministre de la Culture, adjoint à l'Education Nationale pourraient parfaitement créer la commission, par voie réglementaire.

Un commissaire s'est rallié à ce point de vue. La création de la commission par la Chambre et le Sénat ne serait-ce pas, en quelque sorte, faire la leçon aux Ministres, en se substituant à eux?

M. Vanden Boeynants a répondu que le temps n'avait pas manqué au Ministre de l'Education Nationale depuis novembre 1961, pour créer une commission, s'il l'avait voulu. Il a assuré que sa proposition ne devait pas être considéré comme un reproche aux Ministres actuels ou à leurs prédécesseurs, mais qu'elle était un excellent moyen de

een doeltreffende pedagogie inzake onderwijs van de tweede taal, dank zij nieuwe methodes, en meer in het bijzonder de « audio-visuele ». Dit wetsvoorstel heeft geen politieke betekenis; het is van nationaal belang, dit in de ruimste zin van het woord. Het betaamt dat onze studenten, na de voltooiing van hun studiën, een behoorlijke en voldoende praktische kennis van de tweede taal hebben.

Het is inderdaad een feit dat de meeste Belgische jongen mannen en meisjes uit de Franse homogene taalstreek, die het Nederlands als tweede taal kiezen, het secundair onderwijs — algemeen middelbaar, normaal of technisch — verlaten zonder zich op behoorlijke wijze van het Nederlands te kunnen bedienen.

Dit is feitelijk eveneens het geval met de jonge mannen en meisjes uit de homogene Nederlandstalige streek die het Frans als tweede taal kiezen. Na voltooiing van hun secundaire studiën, zijn zij niet bij machte op behoorlijke wijze het Frans te gebruiken. De uitslagen zijn trouwens gelijkaardig in de taalgrensgebieden en te Brussel, waar de tweede taal verplicht de andere landstaal is. Men zal toegeven dat dergelijke resultaten, na zes jaar — zeven in het normaalonderwijs — zeer ontoereikend zijn.

De Minister van Nationale Opvoeding en Cultuur betoogde dat de ontoeireikendheid van het onderwijs van de levende talen en, inzonderheid, van de tweede landstaal, bij ons vaak ten onrechte overdreven wordt. Wij zijn maar al te zeer geneigd te denken dat wij op dat gebied een achterstand hebben ten opzichte van de vreemde landen. In talrijke Belgische scholen worden thans werkelijke en vruchtbare inspanningen gedaan. Een hernieuwde, jonge en moderne inspectie ijvert stelselmatig in die zin.

Het is, bij voorbeeld, onjuist te beweren dat het een Vlaming verboden is het Nederlands te onderwijzen in Wallonië en aan een Waal het Frans te onderwijzen in Vlaanderen. Het is echter juist te zeggen dat een Vlaming in het Frans een bekwaamheidsproef moet afleggen om Nederlands te onderwijzen in Wallonië en dat een Waal een bekwaamheidsproef in het Nederlands moet afleggen om het Frans in Vlaanderen te onderwijzen.

De Minister erkende evenwel dat er nog veel te doen blijft en dat het wetsvoorstel van de heer Vanden Boeynants, van dit standpunt uit beschouwd, verantwoord was.

Hij legde nadruk op het nut dat eraan verbonden was terzelfder tijd deskundigen van elke strekking alsook niet-deskundigen bij de werkzaamheden van de voorziene Commissie te betrekken.

De Minister sprak over de nieuwe methodes, inzonderheid de « audio-visuele », waarvan de uitslagen eenparig als zeer goed bestempeld worden. Hij betreurde, niet-tegenstaande zijn verlangen, deze methodes thans bij gebrek aan kredieten niet te kunnen veralgemenen...

Volgens de Minister kan het doel van het wetsvoorstel van de heer Vanden Boeynants niet worden bereikt zonder dat daartoe een wet wordt goedgekeurd. De Minister van Nationale Opvoeding en Cultuur en de Minister van Cultuur, adjunct voor Nationale Opvoeding, kunnen voorzeker desbetreffende commissie langs reglementaire weg instellen.

Een commissielid sprak zich uit in dezelfde zin. Zou het oprichten van een commissie door Kamer en Senaat er niet in zekere zin op neerkomen dat men de Ministers een wenk wil geven door in hun plaats op te treden?

De heer Vanden Boeynants antwoordde dat het aan de Minister van Nationale Opvoeding sedert november 1961 niet aan tijd heeft ontbroken om, indien hij het had gewild, een commissie in te stellen. Hij verzekerde, dat zijn voorstel niet diende te worden beschouwd als een verwijt aan het adres van de huidige Ministers of van hun voorgangers,

créer dans l'opinion un choc psychologique favorable à la promotion du français en Flandre et du néerlandais en Wallonie. L'attrait pour l'étude de la seconde langue nationale sera plus grand si, à la faveur d'un enseignement rénové, les progrès réalisés sont plus rapides et plus substantiels.

Un commissaire a demandé à M. Vanden Boeynants pourquoi il n'avait fait contresigner sa proposition que par des membres d'un seul groupe de la Chambre, à l'exclusion de tout autre. C'était, selon lui, un mauvais début si M. Vanden Boeynants voulait vraiment « dépolitiser » le débat.

M. Vanden Boeynants a accepté l'idée de déposer une nouvelle proposition contresignée, celle-là, par des représentants appartenant aux trois partis nationaux.

Plusieurs commissaires ont intervenus pour dire qu'ils approuvaient non seulement le principe, mais aussi les deux articles de la proposition de loi auxquels ils pensaient, quant à eux, ne devoir apporter aucun amendement. Ils ont toutefois ajouté qu'il leur serait impossible de voter la proposition de loi si la rédaction de ses développements n'était pas modifiée. Certes, on ne vote pas les développements d'une proposition de loi, mais bien ses articles. Néanmoins, les développements constituent un contexte qui, s'il ne peut modifier les articles d'une loi, est de nature cependant à susciter des malentendus dont il faut se garder en l'occurrence, d'autant plus que la proposition touche au problème linguistique et aux relations entre les deux communautés du pays.

Ces commissaires n'ont pu se rallier aux parties des développements qui pourraient donner, ne fût-ce que l'impression qu'au-delà des améliorations nécessaires des techniques d'enseignement et peut-être par elles, le bilinguisme obligatoire pourrait finalement être imposé au pays.

La législation linguistique a consacré le principe de l'unilinguisme. De larges couches de la population ne veulent pas entendre parler du bilinguisme obligatoire. Il ne peut être question d'en introduire l'idée par le détour des développements d'une proposition de loi dont les articles, eux, n'ont, au demeurant — tous s'accordent à le dire — qu'une portée strictement technique.

L'attention de ces commissaires a été d'autant plus attirée sur les possibilités de malentendus de cette nature, qu'un d'entre-eux a souhaité que la commission nationale, une fois créée, donnât aussi son avis sur l'opportunité qu'il y aurait d'instaurer ou non, l'enseignement obligatoire de la seconde langue nationale dans l'enseignement secondaire de tout le pays : le français dans la région homogène d'expression néerlandaise et le néerlandais dans la région homogène d'expression française.

L'accord s'est également fait à ce propos. La proposition Vanden Boeynants est d'ordre technique. Elle ne peut, en aucun cas, déborder sur le plan de la politique linguistique. C'est pour mieux en renforcer l'évidence qu'un commissaire a fait remarquer que les travaux de la Commission nationale pourraient également contribuer à l'amélioration de l'enseignement des langues vivantes autres que les deux langues nationales.

M. Vanden Boeynants a accepté de retirer du texte des développements de sa proposition tout ce qui pourrait apparaître comme un cheminement vers le bilinguisme obligatoire, soit dans l'enseignement, soit dans l'Administration. Les services de la Chambre distribuèrent donc, par la suite une nouvelle proposition de loi n° 192/1 (S.E. 1961), datée, toujours, du 8 novembre 1961, mais contresignée cette fois non plus par MM. Lefèvre, Herbiet, Tindemans, De Saeger

maar dat het een uitstekende middel was om bij de openbare opinie een psychologische schok te verwekken ten gunste van het Frans in Vlaanderen en van het Nederlands in Wallonië. De neiging tot de studie van de tweede landstaal zal groter zijn indien, dank zij een vernieuwd onderwijs, de gedane vorderingen sneller en meer substantieel zijn.

Een commissielid vroeg aan de heer Vanden Boeynants waarom hij zijn voorstel slechts had laten medeondertekenen door de leden van een enkele kamerfractie, met uitsluiting van elke andere. Volgens hem was dit een slecht vertrekpunt, indien de heer Vanden Boeynants werkelijk het debat wilde « depolitiseren ».

De heer Vanden Boeynants aanvaardde de suggestie, een nieuw voorstel in te dienen, medeondertekend door volksvertegenwoordigers die tot de drie nationale partijen behoren.

Verscheidene commissieleden kwamen tussenbeide in het debat om te verklaren dat zij niet alleen het beginsel goedkeuren, maar ook de twee artikelen van het wetsvoorstel waarop zij, wat hen betreft, geen enkel amendement menen te moeten voorstellen. Zij voegden er evenwel aan toe onmogelijk het wetsvoorstel te kunnen goedkeuren, indien de tekst van de toelichting niet wordt gewijzigd. Het is ongetwijfeld zo dat niet over de toelichting van een wetsvoorstel wordt gestemd, maar over de artikelen. Dit neemt nochtans niet weg dat de toelichting een samenhangende tekst is, die weliswaar de artikelen van een wet ongewijzigd laat, doch aanleiding kan geven tot misverstand, waarvoor men zich in dit geval des te meer dient te hoeden daar het voorstel het taalprobleem en de verhoudingen tussen de twee gemeenschappen in het land raakt.

De genoemde leden konden hun instemming niet betuigen met de passages van de toelichting die al ware het maar de indruk kunnen wekken dat buiten de nodige verbeteringen in de onderwijstechniek, en wellicht dank zij deze verbeteringen, uiteindelijk de verplichte tweetaligheid aan het land zou kunnen opgedrongen worden.

De taalwetgeving heeft het beginsel van de eentaligheid bevestigd. In brede lagen van de bevolking wil men van verplichte tweetaligheid niet horen. Er kan geen sprake van zijn dit denkbeeld in te voeren langs de toelichting om van een wetsvoorstel, waarvan de artikelen trouwens — daar zijn allen het over eens — een zuiver technische draagwijdte hebben.

De aandacht van deze leden was des te meer gevvestigd geworden op de mogelijkheden van dergelijk misverstand, daar een van hen de wens had uitgesproken dat de nationale commissie, na haar instelling, haar advies zou geven over de gepastheid om al dan niet het onderwijs van de tweede landstaal verplicht te stellen in het middelbaar onderwijs over het ganse land : het Frans in het homogeen Nederlandstalig taalgebied; het Nederlands in het homogeen Franstalig taalgebied.

Ook in dit verband werd een akkoord bereikt. Het voorstel Vanden Boeynants is van technische aard. Het mag, in geen enkel geval, het gebied van de taalpolitiek betreden. Om zulks beter te doen inzien befoogde een commissielid dat de werkzaamheden van de Nationale Commissie ook zouden kunnen bijdragen tot de verbetering van het onderwijs van andere levende talen dan de twee landstalen.

De heer Vanden Boeynants aanvaardde uit de tekst van de toelichting tot zijn wetsvoorstel te lichten al wat zou kunnen lijken op het inslaan van een weg naar de verplichte tweetaligheid, hetzij in het onderwijs, hetzij in het Bestuur. De diensten van de Kamer hebben nadien een nieuw wetsvoorstel n° 192/1 (B.Z. 1961) rondgedeeld, dat steeds is gedateerd 8 november, doch dat ditmaal niet meer medeondertekend is door de heren Lefèvre, Herbiet, Tindemans,

et Wigny, mais par M. Servais, Mme Van Daele-Huys, M. Dejardin, Mme Groesser-Schroyens et M. Grootjans.

La rédaction des développements y est modifiée dans le sens souhaité. Toutefois, des commissaires, parmi lesquels des cosignataires, y ont encore relevé quelques passages de nature à susciter des malentendus politiques. Comme il ne pouvait plus être question de procéder à une troisième édition de la proposition, il a été entendu que le rapport donnerait acte de leur désir de libeller comme suit le premier paragraphe des développements :

« Dans un pays comme la Belgique, où se rencontrent deux communautés culturelles distinctes, la connaissance des deux principales langues nationales par le plus grand nombre possible de citoyens est hautement souhaitable pour le maintien de la cohésion nationale, pour faciliter les relations humaines et promouvoir la compréhension et la bonne entente entre les citoyens. »

Un commissaire a fait remarquer à cette occasion que la cohésion nationale ne dépend pas du bilinguisme mais peut parfaitement exister et se renforcer même, dans la coexistence de populations unilingues.

Ces mêmes commissaires ont également signalé qu'ils ne pouvaient se rallier à la partie des développements commençant par les mots : « ... notre législation linguistique... » (p. 2, § 3).

Enfin, ils ont demandé que le rapport donne acte de leur souhait que les études de la Commission nationale puissent être profitables aussi à l'enseignement des langues étrangères.

La discussion générale terminée, la Commission a examiné les articles qui ont été l'un et l'autre adoptés à l'unanimité des dix-huit membres présents. Il en a été de même pour l'ensemble de la proposition.

Le Rapporteur,
G. CUDELL.

Le Président,
P. HARMEL.

mans, De Saeger en Wigny, mais par le heer Servais, Mevr. Van Daele-Huys, de heer Dejardin, Mevr. Groesser-Schroyens en de heer Grootjans.

De tekst van de desbetreffende toelichting is in de gewenste zin gewijzigd. Nochtans hebben commissieleden, onder wie de medeondertekenaars, er nog enkele passages in aangetroffen die van aard zijn om politieke misverstanden te scheppen. Aangezien er geen spraak meer kon zijn van een derde herdruk van het voorstel, werd er overeengekomen dat in het verslag akte zou worden gegeven van hun verlangen de eerste paragraaf van de toelichting als volgt onder woorden te brengen :

« In een land als België waar twee verschillende grote cultuurgemeenschappen naast elkaar leven, is de kennis van de twee voornaamste landstalen door het grootst mogelijk aantal medeburgers ten zeerste wenselijk om het nationaal solidariteitsgevoel te behouden, de menselijke betrekkingen te vergemakkelijken en het begrip en de goede verstandhouding onder de burgers in de hand te werken. »

Een commissielid merkte bij die gelegenheid op dat het « nationaal solidariteitsgevoel » niet afhangt van de tweetaligheid maar heel goed kan bestaan en zelfs versterkt worden door het samenhorigheidsgevoel van één talige bevolkingen.

Diezelfde commissieleden deelden ook mede dat zij zich niet konden aansluiten bij het deel van de toelichting dat aanvangt met de woorden : « onze taalwetgeving » (blz. 2, § 3).

Zij vroegen tenslotte dat in het verslag akte zou worden genomen van hun wens ook het onderwijs van de vreemde talen baat te zien vinden bij de studies van de Nationale Commissie.

Na afhandeling van de algemene besprekking onderzocht de commissie de artikelen, die beide eenparig aangenomen werden door de achttien aanwezige leden. Dit geldt eveneens voor het ontwerp in zijn geheel.

De Verslaggever,
G. CUDELL.

De Voorzitter,
P. HARMEL.